

Brandner, Aleš

Aktuální otázky současné jazykovědné rusistiky IV

Opera Slavica. 2012, vol. 22, iss. 2, pp. 41-43

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125568>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Pro kurz byla vytvořena e-learningová podpora⁶, která je jeho nedílnou součástí. Sem byly vkládány elektronické prezentace jednotlivých témat probíraných v rámci semináře, seznamy použité a doporučené literatury, odkazy na jednotlivé terminologické instituce a webové stránky věnované terminologii.

V rozhraní e-learningu vznikala a je dostupný taktéž výše zmíněný terminologický glosář⁷.

V rámci kurzu vystoupily se svými přednáškami a prezentacemi i dvě doktorandky a jedna studentka pátého ročníku (Mgr. Monika Krysllová: Ukrajinská lingvistická terminologie, Mgr. Jitka Micháliková: Ukrajinská a česká terminologie spojená s matrikami; Bc. Soňa Doleželová: Ukrajinská sportovní terminologie). Ve svých příspěvcích představily terminologii konkrétní sféry, jíž se zabývají ve svém výzkumu. Jejich prezentace jsou k dispozici také v e-learningu.

V příštích letech bude předmět Ukrajinská terminologie nabízen studentům jednou za dva roky. Vytvářené terminologické glosáře mohou být začleněny do připravovaných česko-ukrajinských a ukrajinsko-českých terminologických slovníků. Rovněž se uvažuje o rozšíření kurzu úzce zaměřeného na ukrajinskou terminologii, aby mohl být nabízen filologům jiných oborů.

Oxana Gazdošová

Aktuální otázky současné jazykovědné rusistiky IV

Dne 22. listopadu 2011 uspořádal seminář východoslovanských jazyků a literatur Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně ve spolupráci s Českou asociací slavistů již čtvrtou jednodenní konferenci na téma *Aktuální otázky současné jazykovědné rusistiky*, konané tentokrát u příležitosti nedožitých 90. narozenin našeho předního rusisty a slavisty prof. PhDr. **Romana Mrázka**, CSc. (* 21. 11. 1921 – † 17. 11. 1989).

Jednání konference zahájil vedoucí semináře východoslovanských jazyků a literatur doc. PhDr. **Aleš Brandner**, CSc. Přivítal přítomné a v úvodním slově připomněl jubilatův odborný přínos v rozvoji české rusistiky a slavistiky; jeho jméno bylo známo nejen u nás, ale i za hranicemi našeho státu. Poté předal slovo přítomnému děkanovi FF MU prof. PhDr. **Josefu Krobovi**, CSc., který ve svém krátkém proslovu zhodnotil společenskou a zejména vědeckou činnost zesnulého jubilanta nejen v rámci fakulty, ale vůbec v rámci brněnské univerzity. Kladně kvitoval skutečnost, že nezapomínáme na odborníky, kteří v minulosti reprezentovali školu doma i v zahraničí. Zahájení byl přítomen též vedoucí Ústavu slavistiky FF MU a předseda České asociace slavistů prof. PhDr. **Ivo Pospíšil**, DrSc. Následovalo vystoupení prof. PhDr. **Stanislava Žaži**, CSc. Shromážděným účastníkům přiblížil důležitá životopisná data zesnulého jubilanta a současně vyzdvihl jeho nemalý přínos v rozvoji české jazykovědy.

Následovalo 18 referátů. Ve většině případů šlo o příspěvky s porovnávací tematikou – stav v ruštině byl porovnáván se situací v češtině, resp. s jinými slovanskými jazyky.

⁶ <http://elf.phil.muni.cz/elf/course/enrol.php?id=3141> [29. 2. 2012].

⁷ <http://elf.phil.muni.cz/elf/mod/data/view.php?id=164598> [29. 2. 2012].

Jako první vystoupil **I. Pospíšil** (Brno). Připomněl, že zájmy zesnulého jubilanta přesahovaly hranice jazykovědy. Zajímal se i o ruskou literaturu. Měl své oblíbené autory. Často se zamýšlel nad pravostí *Slova o pluku Igorově*. Dále se zmínil také o vztahu jazyka a literatury při studiu filologických oborů a také o tom, že v poslední době je často termín „filologie“ zužován pouze na lingvistiku. O metodologickém posunu ve výzkumu morfologie pohovořila **J. Sokolová** (Nitra). Dotkla se termínů „deskripce“ a „explanace“, mezi nimiž, jak připomněla, neexistují ostré hranice. Protože jazyk je dynamický systém, vyvíjí se, a to nejen jeho slovní zásoba, ale i gramatický systém. Pokud jde o morfologické struktury, nejsou vždy optimálně motivované, optimalizují se v důsledku frekvence a pravidelného užívání. O tom, jak se realizuje asyndetický typ souvětí v ruském odborném textu, představila přítomným **H. Flidrová** (Olomouc). Uváděné příklady konfrontovala se situací v češtině. Současně upozornila, že výskyt tohoto typu souvětí je v ruštině častější než v češtině. Analýzou odborného textu se zabýval také **J. Gallo** (Nitra). Všiml si syntakticko-sémantických zvláštností při intertextové návaznosti. Sémantika jednotlivého slova a globální chápání (uchopení) textu bylo v popředí zájmu **Z. Trösterové** (Ústí nad Labem). Z referátu mj. vyplynulo, že sémantika jednotlivého slova může pozměnit smysl textu, a to i v případě, že jde o text rozsáhlý. Protože jazyk se vyvíjí, v průběhu jeho vývoje se mění, proto může být starý text pro současného čtenáře méně pochopitelný.

Následovala patnáctiminutová diskuse k předneseným referátům. Poté jednání konference pokračovalo.

Zesnulý jubilant byl znám především jako odborník v oblasti ruské skladby, avšak jeho zájmy směřovaly i do oblasti historie jazyka a etymologie. **V. Šaur** (Opava) podal zcela nový etymologický výklad ruských výrazů *морог* a *урда* („ověč tvaroh“). Především podrobně rozvedl rozdílnou sémantiku druhého výrazu na různých místech území obývaných Slovany. Význam tohoto slova se měnil podle toho, jak se slovo přejímalo. **I. Janyšková** (Brno) uvedla několik rusko-českých lexikálních paralel, a to jak z oblasti spisovného jazyka, tak i z dialektů. Popsala původ těchto slov a připomněla jejich podoby ve staré ruštině a staré češtině. Prof. Mrázek byl znám, že ve svých přednáškách a seminářích příležitostně zasahoval do oblasti didaktiky vyučování ruštině. Zejména často rád podával stručný etymologický výklad slov, jejichž původ byl zajímavý a ne příliš složitý, takže studenty mohl přivést k jejich lepšímu zapamatování. K odkazu svého učitele se přihlásil **J. Gazda** (Brno). Pohovořil o tom, jak lze při praktickém jazykovém výcviku podat posluchačům zajímavou formou etymologický výklad některých výrazů. Je to jedna z možností, jak přispět ke zkvalitnění vyučovacího procesu. O sestavení moderní dvoudílné učebnice ruštiny referoval jeden z jejích autorů **A. Janek** (Brno). Jde o učebnici, která je vhodná pro výuku na středních a vysokých školách, ale i pro samouky (obsahuje klíč a CD přehrávače, na nichž jsou texty namluvené rodilými mluvčími). Do tohoto tematického okruhu se řadí též vystoupení **Z. Nedomové** (Ostrava). Vzpomněla v něm na svého učitele prof. Mrázka a seznámila přítomné s doporučenými jím mnemotechnickými prostředky, které sestavil pro lepší zvládnání přízvuku ruských maskulin, feminin a také slovesných tvarů.

Následovala opět diskuse k předneseným referátům a potom bylo jednání konference přerušeno polední přestávkou.

Odpolední jednání bylo zahájeno příspěvkem **A. Charciarka** (Katowice), které bylo zaměřeno na problematiku lexikografického zpracování kontaktních jazykových prostředků. Otázku tvoření slov v ruštině a slovenštině analyzovala **N. Korina** (Nitra).

Zaměřila se na přípony, pomocí kterých se tvoří v obou jazycích substantiva. Zkoumané sufixy probírala z hlediska jejich produktivity. Slovní zásoba ruštiny prodělala v posledních desetiletích vlivem společensko-politických událostí velké změny. Objevilo se v ní mnoho nových výrazů, které současné slovníky zatím ještě ani nezachytily. O neologismech v sociální oblasti pohovořila **Z. Vychodilová** (Olomouc). Vedle neologismů můžeme ve slovní zásobě současné ruštiny zaznamenat renesanci biblismů. O tom, jak je jejich užívání nyní aktuální, se zmínila **M. Pavlasová** (Brno).

Vedle syntaxe ruštiny byl v centru pozornosti zesnulého jubilanta též historický vývoj ruštiny. Na tuto tematickou oblast byly zacíleny tři příspěvky. První, jehož autorem byl **S. Oplatek** (Brno), přiblížil přítomným nejstarší staroruskou literární památku *Žitije Andreje Jurodivého*, která je vlastně překlad z řečtiny pořízený na přelomu 11. a 12. století. Tato památka poslouží referentovi jako zdroj jazykového materiálu při zkoumání některých syntaktických jevů ve staré ruštině. Druhý příspěvek – **A. Brandnera** (Brno) – rozebíral vývoj dativních konstrukcí v průběhu historického vývoje ruštiny. Výklad byl ilustrován na příkladech ze staré ruštiny a namnoze byl konfrontován se stavem v současné ruštině. Třetí příspěvek **O. Ushakové** (Brno) byl zaměřen na fungování stavových příslovcí a modálních predikativ ve staré ruštině. Výklad byl ilustrován na příkladech získaných ze staroruských literárních památek.

Po přednesení posledního referátu byla vyhlášena diskuse. Z celodenního jednání konference vyplynulo, že přednesené příspěvky řešily aktuální otázky současné jazykovědné rusistiky. Jednotlivá vystoupení účastníků a připomínky v diskusi přinesly zajímavé postřehy a lze je považovat za důstojnou připomínku životního výročí předního představitele české rusistiky a slavistiky. Příspěvky budou otištěny v samostatném sborníku.

Aleš Brandner